

Dansk musikhistorie

Jens Hesselager, 2022. *Musik i Danmark. Den korte historie*. Frederiksberg: Forlaget Multivers. 288 s. ISBN 978-87-7917-372-9.

Både Norge og Sverige har udførlige, forskningsbaserede bogudgivelser, der fremstiller den nationale musikhistorie. I 2009 blev der af en gruppe af musikhistorikere færdiggjort en plan til en firebinds bog om musikkens historie i Danmark. Desværre lykkedes det ikke at skaffe tilstrækkelige fondsmidler til værket, måske fordi bestræbelserne faldt sammen med den internationale finanskrisen. I Danmark må man derfor stadig ty til musikprofessor Nils Schiørrings kildenære, person- og kulturhistoriske *Musikkens historie i Danmark*, 1-3, fra 1977-78, hvis man ønsker at læse en udførlig forskningsbaseret fremstilling af emnet.

Jens Hesselager har nu taget handsken op i bogen *Musik i Danmark. Den korte historie*. Forfatteren er lektor i musikvidenskab ved Schiørrings gamle musikvidenskabelige institut på Københavns universitet, som dog i dag er fusioneret med beslægtede fagområder og er blevet til Institut for Kunst- og Kulturvidenskab. Bogens undertitel forklares med, at teksten er ”kort og, forhåbentlig, overkommelig” samt ”uden ambitioner om at få det hele med, at dele sol og vind lige, eller at sikre at alle emner eller personer er repræsenterede efter fortjeneste.” (s. 265-266). Hesselagers bog er smukt layoutet, den er velskrevet og indeholder 88 illustrationer. Det akademiske apparat er i orden i form af notehenvvisninger, vigtige citater på originalsproget (der oversættes), litteraturliste og generelt gode, udførlige billedtekster. Det er alt i alt en meget indbydende bog.

Hvilken forbindelse er der mellem musik og et land? Bogens ”mentale ramme” er ideen om Danmark, og det er derfor vigtigt at skelne mellem Danmark som et geografisk område, en stat, et monarki eller en nation. Historieskrivning drejer sig i høj grad om at ”skrive myter ... den spiller mytens rolle ved at fastslå kulturelle identiteter og værdier. Men samtidig må man sige, at historikere faktisk lærer nye ting”. Det fik Hesselager at vide, da han til dagbladet *Information* interviewede musikhistorikeren Leo Treitler i 2000. Denne skelnen mellem historie som en form for erkendelsesvidenskab og historie som præget af vanetænkning og traditioner kendetegner bogen. Hesselager er desuden inspireret af historikeren Benedict Andersons bestemmelse af nationer som ”forestillede fællesskaber” og den franske historiker Pierre Noras arbejde med begreberne ”kollektive erindringer”, ”erindringskultur” og ”erindringssteder”. Erindringskulturen i et land kommer til udtryk gennem en særlig historiebrug, der markeres af de nævnte erindringssteder. Det kan være fysiske steder som statuer eller andre offentlige mindesmærker, og det kan være bestemte historiske fænomener eller begivenheder, som indtager, eller har indtaget en vigtig plads i den kollektive bevidsthed (for eksempel Højskolesangbogen, Carl Nielsens ”antiromantiske” symfonier og rockgruppen Gasolins sange – bare for at nævne

nogle få). Der må dog i følge Nora knytte sig en "vilje til erindring" eller "erindringspolitik" til erindringsstederne, som derfor altid vil være dynamiske, foranderlige og evigt muterende i deres betydningsindhold. Erindringssteder skabes og vedligeholdes gennem den opmærksomhed, der opstår omkring dem i eftertiden. Det er "Danmarks gamle folkeviser" med oprindelse i middelalderen et godt eksempel på, som vi får belyst gennem forskellige skriftlige udgivelser af tekster og melodier, gennem fire musikdramatiske værker fra 1800-tallet og via visernes "afromantisering" i 1900-tallet (kapitel 5-6). Bogen beskæftiger sig i øvrigt såvel med "det, der allerede får eller har fået meget opmærksomhed" som med "vigtige, men upåagtede, glemte eller fortrængte sider af historien" (s. 21). Det sidste er ofte udenlandske impulser.

Danmarks musikhistorie handler ikke bare om musik skabt af danskere, men mere bredt om musik i Danmark, altså både om de fastboendes musik og om, hvad Hesselager kalder "det mobile eller nomadiske". Det sidste får vi eksempler på i et kapitel om byernes og landdistrikternes musikere (stadsmusikanter og organister i 16.-19. århundrede) og i et øjenåbnende kapitel, det tolvte om "kolonier og bilande". Her spørges, hvad disse områders musik har betydet for Danmark, og omvendt. Det er et emne, der mærkelig nok stort set aldrig tidligere er taget op af musikforskningen. Hesselager giver interessante og forskellige, ofte overraskende svar for hvert af de fire områder. Færøerne omtales for bl.a. jazz, country og anden populærmusik samt "vikingæstetik". Island nævnes for sin gamle skjaldedigtning (i livlig udveksling med det norske hof), sine *rímur*, sine improviserede *lausavísur* og *tvísöngur* (med improviserede andenstemmer i parallelle kvinter eller kvarter) og for sine mange kirkemusikere, der var uddannet i Danmark. Grønland får sin særlige protestantiske salmesang og de approprierede europæiske danse nævnt. Især fremhæves dog landets nyskabende populærmusik siden 1970'erne i form af rock, punk, heavy metal, rap og pop - et eksperimenterende kulturelt felt, hvor man bl.a. har kritiseret "daniseringen". Grønlands-afsnittet er så kort, at man ønsker uddybning, men en slutnote henviser heldigvis til en grønlandsk hjemmeside, hvor læseren kan finde yderligere tekst og lyd. De dansk-vestindiske øers musikhistorie anskues som "en historie om komplekse musikalske dynamikker i en raceopdelt kultur"; koloniens mennesker har dog også udviklet hybride praksisser, for eksempel ved at europæiske kvadrilledanse med tilhørende musik er blevet overtaget og kreativt videreudviklet. Her har anmelderen lyst til at tilføje, at Dansk Folkemindesamling ved Det kgl. Bibliotek gennem 100 år har foretaget mange feltoptagelser (lydbånd og video) på Island, Grønland, Færøerne og de dansk-vestindiske øer i form af sange, danse og interviews. Det er et kildemateriale, som vil kunne bidrage yderligere til dybdestudier i den interessante problemstilling om musikalske relationer mellem kolonimagt og "kolonier og bilande". Kapitlet afløses meget passende af et andet om den florissante periode i 1700-tallet, hvor den såkaldte trekantshandel med slaver og handelen med det fjerne Østen skabte store formuer hos københavnske borgere og adelige. De brugte blandt andet pengene

på et frodigt salon- og teaterliv med musikken i centrum. Her skabtes forestillingerne om den danske kolonimagts særligt humane tilgang til sine kolonier og slaver – som det for eksempel blev udtrykt i J.A.P. Schulz' syngespil *Lise og Peter* (1792) og *Peters Bryllup* (1793).

Vi får i bogen belyst 23 emner i hver sit kapitel, mens indlednings- og slutkapitlet har generel karakter. Kapitlerne rækker fra bronzelurer og forestillingen om vikingemusik, over folkeviser som erindringssted, reformationen og kong Chr. 4.s internationale hofmusikere og til kong Frederik 4.s operaaktiviteter i København og Hamburg omkring 1710. Derefter belyses blandt andet musikken i skolen, J.A.P. Schulz' ideal om sanges "Schein des Bekannten" (der befæster det musikalsk enkle som særligt nordisk), kvindelige komponister (hvor de senere årtiers pionerforskning i emnet kommer til sin ret) og "Moderne tider: Nielsen og de andre". Fra det 19. og 20. århundrede hører vi desuden om blandt andet "dansene og det populære", kulturkrise og jazz, antiromantik, ungdomskultur efter 2. Verdenskrig – og til sidst om "musik og identitet frem mod et nyt årtusinde". Det er musikhistorieskrivning, hvor brødteksten afstår fra at bruge noder og sjældent henviser til lyd (det er vel tanken, at enhver kan gå på YouTube og Spotify?). Bogen slutter med en skitse af ungdoms- og subkulturer siden 2. Verdenskrig og deres betydning for menneskers identitet. Herunder finder vi en slags konklusion:

"Verden har altid været heterogen, og der har aldrig kun været én musik. Men der er alligevel noget ved den måde, musikkulturen i sidste halvdel af det 20. århundrede var blevet mere og mere heterogen på, der var anderledes end tidligere. ... For det første en teknologisk og kommerciel udvikling ... For det andet en udvikling i den ungdomskultur, som populærkulturen især havde knyttet sig til, som ... mere og mere blev til et kludetæppe af subkulturer." (s. 259–260).

Et par småting, der på ingen måde forklejner helheden, skal nævnes: Der bliver visse steder især i billedtekster stillet store krav til læseren, for eksempel kræver forståelsen af teksten til Per Nørgårds 'uendelighedsrække' (ill. 82) betydelige kundskaber i musikteori, og det samme gælder en lang tekst til ill. 15. Måske havde det alligevel været bedre at vedlægge en cd med lydeksempler? Kun ét af erindringsstederne har forfatteren svært ved at beskrive kort og alment tilgængeligt på den givne plads, og det er ikke overraskende "kompositionsmusik efter 2. Verdenskrig" (s. 239–246). Det bliver på kun fem-en-halv tekstsider for meget begrebsophobning med kun delvis forklarede stikord som "serielle teknikker", "fluxus", "atonale værker", "konkretisme", "musikalsk minimalisme" og "postmoderne". Igen savner jeg cd'en med lydeksempler. Trods det generelt indbydende layout virker kapitlet "Instrument-intermezzo – et billedkapitel" (s. 93–120) forkert placeret på grænsen til det forvirrende. Det handler om musikinstrumenter i Danmark fra oldtiden til i dag, men undgår ikke det kalejdoskopske. Jeg ville have foretrukket, at disse 30 billeder og billedtekster var placeret, hvor de tematisk hører hjemme.

Da bogens ledetråd er erindringssteder, kunne jeg have ønsket en opsamling af deres art netop i Danmark. Bogens mange eksempler ægger spørgelysten: Hvilke kriterier har forfatteren brugt til at udvælge de erindringssteder, som omtales? Jeg synes for eksempel, det havde været oplagt at omtale de to danske nationalsange, *Kong Christian stod ved højen mast* og *Der er et yndigt land*, idet de som velkendte officielle symboler afspejler hver sit syn på, hvad Danmark er – og de er blevet sunget af delvis forskellige grupper. Hvilke erindringssteder var for enkelte befolkningsgrupper, og hvilke omspændte hele folket? Et faktum er det i hvert fald, at hvad der er betragtet som ”dansk” og ”udansk” har ændret sig gennem tiden, og det ser man bedst i det lange perspektiv, som denne bog anlægger.

Hesselagers gennemgang af erindringssteder begynder med at omtale den anakronistiske statue af de to bronzelur-blæsende vikinger på Rådhuspladsen i København, rejst 1914. Statuen viser, at sandhedsværdien ikke er så afgørende for erindringssteder. Bogen har derfor taget den konsekvens at skrive musikhistorie som en fortælling, der tydeliggør værdier. I sagens natur er ikke alle de fremdragne erindringssteder i Hesselagers bog ukendte for (danske) musikinteresserede, men behandlingen af dem er ny i dansk sammenhæng. Bogen vil for mange være en øjen- og forhåbentlig øreåbner. På fagets vegne glæder det mig, at *Musik i Danmark. Den korte historie* viser en velskrivende universitetshistoriker, der ønsker at gøre musikhistorie til et vigtigt emne i tidens kultur- og samfundsdebat og derfor bestræber sig på at få bredere, musikinteresserede kredse i tale. Det er en glimrende bog, så jeg tror, det vil lykkes!

Jens Henrik Koudal